

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของทุกประเทศทั่วโลกที่กำลังได้รับผลกระทบอยู่ในขณะนี้ นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหา อากาศเป็นพิษ ความร้อนและความแห้งแล้ง การเกิดภัยธรรมชาติ การสูญเสียน้ำ การเสื่อมคุณภาพของดิน น้ำเสียและการขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลซึ่งนับวันจะเป็นปัญหาใหญ่ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศตลอดจน การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอันรวดเร็ว ประกอบกับความต้องการปัจจัยสี่เพื่อการอุปโภคและ บริโภคในชีวิตประจำวัน ทำให้สิ่งของเหลือใช้เหล่านั้นมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและที่สำคัญสิ่งของ เหลือใช้เหล่านั้นบางชนิดไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ จึงกลายเป็นปัญหาที่จะต้องหา แนวทางในการจัดการลดปริมาณของเหลือใช้ที่เรียกว่า “ขยะ” ให้หมดไป

โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ กลายเป็นสังคม อิเล็กทรอนิกส์และอุตสาหกรรม เป็นผลทำให้มีโรงงานและชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วผลพวง เหล่านี้ก่อให้เกิดขยะปริมาณมากมาย ส่งผลทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่องเกิดการ พอกพูนของปัญหาการจัดการขยะอุตสาหกรรมและขยะชุมชน ขยะจึงกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่มีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนปัญหาหนึ่ง ประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาขยะโดยส่งเสริมให้มีการลดปริมาณการก่อขยะ (Reduce) การนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ (Reuse) และการนำกลับไปผลิตใหม่ (Recycle) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสถานประกอบการ จะมีองค์ประกอบของขยะ ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือนำกลับไปผลิตใหม่ได้ (ธนพรรณ, 2548: 46)

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังเผชิญ กับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับประเทศอื่น ก็เนื่องด้วยมาจากความเจริญเติบโตทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเร่งพัฒนาประเทศ รวมทั้งมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับประชาชนภายในประเทศและสิ่งหนึ่งที่ตามมา

อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากการพัฒนา ก็คือปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองขนาดใหญ่ที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น และเป็นศูนย์กลางของความเจริญ ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การคมนาคมและการศึกษา ฯลฯ เป็นเหตุทำให้มีการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตและการบริโภคกันอย่างมากมาย ส่งผลทำให้มีปริมาณของเสียหรือขยะ เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ดังเช่น กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยและเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ประชาชนจากท้องถิ่นอื่นพากันเข้ามาประกอบอาชีพและพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก โดยในปัจจุบันกรุงเทพมหานครต้องประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของปริมาณขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

จากสรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2547 พบว่าขยะมูลฝอยยังคงเป็นปัญหาที่ชุมชนต่าง ๆ ต้องเผชิญอยู่และมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาสำคัญในอนาคต ในปี 2547 มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นประมาณ 14.6 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2546 ประมาณ 0.2 ล้านตัน เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เก็บขนได้วันละ 9,356 ตัน การจัดการขยะมูลฝอยนั้นกรุงเทพมหานครได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น 14.6 ล้านตันนั้นมีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 3.1 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 21 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2548: 24-25)

การคัดแยกขยะมูลฝอยจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยลดปริมาณขยะ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์หรือนำกลับไปผลิตใหม่ หรือนำไปกำจัดด้วยวิธีการที่เหมาะสม การคัดแยกขยะมูลฝอยในขั้นตอนนี้จะเป็นการคัดแยกขยะมูลฝอยของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะคัดแยกขยะมูลฝอยออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตรายและขยะรีไซเคิล ซึ่งจะส่งผลทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น วิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ดีที่สุดก็คือ การคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดเพราะทำได้ง่าย ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากนัก เพียงแต่ให้แต่ละบ้านจัดให้มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยแยกกันไว้เป็นแต่ละส่วน แล้วแต่ว่าในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความต้องการที่จะนำเอาขยะมูลฝอยไปใช้ประโยชน์หรือนำไปกำจัดด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างไรแต่ทั้งนี้ก็จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกัน (ปรีดา, 2531: 128-130) ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดผลดีต่อการจัดการขยะมูลฝอยแล้วยังเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมรวมทั้งขยะมูลฝอยของประชาชนที่เหมาะสมอีกด้วย สำหรับการดำเนินการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอย เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติขึ้นมาจริง ๆ นั้นจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยให้กับประชาชน เพื่อก่อให้เกิดจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีในการทิ้งขยะมูลฝอยที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบันนี้ให้หมดไป

นักเรียนจัดเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะมีบทบาทในสังคมทั้งในเรื่องของการรับวิทยาการใหม่ๆ และเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชุมชน นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จัดเป็นนักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทุกคนต้องเรียน และเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเด็กตอนปลาย (อายุ 11-13 ปี) เป็นวัยที่มีสมาธิและสนใจสิ่งต่าง ๆ ได้นาน รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลสามารถริเริ่มและดำเนินโครงการได้ด้วยตนเองการแก้ปัญหาและการตัดสินใจจะอาศัยประสบการณ์และคิดอย่างไตร่ตรองมากขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบแสวงหาความจริงเกี่ยวกับตนเอง สนใจปัญหาสังคมและโลกภายนอก ชอบอภิปราย ชอบแสดงความคิดเห็นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (วัลนิกา, 2535: 14)

จากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชนสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้กำหนดให้เรียนในทุกระดับชั้น โดยบรรจุเนื้อหาไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยเรียนรู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ไขปัญหาและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2532: 1-25)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง ความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร เพื่อนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร

2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนการผลิตสื่อการสอน ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย

2. ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโปรแกรมทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ถูกต้องแก่นักเรียนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย ความรู้และความเข้าใจเรื่อง การคัดแยกขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร จำนวนทั้งสิ้น 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดเสมียนนารี โรงเรียนวัดเทวสุนทร โรงเรียนบ้านลาดพร้าว โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช โรงเรียนเสนานิคมและโรงเรียนประชานิเวศน์ เพียงเท่านั้น

นิยามศัพท์

ความรู้ หมายถึง การรับรู้เรื่องราว กฎเกณฑ์ ข้อเท็จจริงและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย ซึ่งนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับจากประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม

ความเข้าใจ หมายถึง การที่สามารถรับรู้ในสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย และสามารถสื่อความหมายร่วมถึงการแปลความ ตีความและขยายความออกมาได้ตรงกันกับผู้สื่อ

ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และความเข้าใจ หมายถึง ตัวแปรทางด้าน เพศ อายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย ที่สนับสนุนให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เกิดความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย

โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดเสมียนนารี โรงเรียนวัดเทวสุนทร โรงเรียนบ้านลาดพร้าว โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช โรงเรียนเสนานิคม และโรงเรียนประชานิเวศน์

การคัดแยกขยะมูลฝอย หมายถึง การจำแนกมูลฝอยออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น มูลฝอยเปียก มูลฝอยแห้งและมูลฝอยอันตราย ทั้งที่บ้านและโรงเรียน รวมทั้งการนำขยะมูลฝอยข้างชนิดกลับมาใช้ประโยชน์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม (GPA) ของนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

- 1) ระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม ระหว่าง 1.00-1.99 หมายถึง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่ำ
- 2) ระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม ระหว่าง 2.00-2.99 หมายถึง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปานกลาง
- 3) ระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม ระหว่าง 3.00-4.00 หมายถึง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูง

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือการเป็นสมาชิกของชมรมด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเองหรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานภายนอกจัดขึ้น โดยมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานหรือการมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ

การได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ประเภทและความถี่ (จำนวนครั้ง/เดือน) รวมถึงความสม่ำเสมอของการได้รับข้อมูลข่าวสารและเรื่องราวต่างๆ ที่ทำการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย และการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์จากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร/นิตยสาร โปสเตอร์ ใบปลิว/แผ่นพับ วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว การฝึกอบรม และการพูดคุยกับบุคคลอื่น